

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 8. junija 2023*

„Predhodno odločanje – Paketna potovanja in povezani potovalni aranžmaji – Direktiva (EU) 2015/2302 – Člen 12, od (2) do (4) – Odstop od pogodbe o paketnem potovanju – Neizogibne in izredne okoliščine – Pandemija covida-19 – Povračilo plačil zadevnega potnika za turistični paket – Povračilo v obliki denarnega zneska ali enakovredno povračilo v obliki dobropisa („vavčerja“) – Obveznost povračila plačil temu potniku najpozneje v 14 dneh po odstopu od zadevne pogodbe – Začasno odstopanje od te obveznosti – Prilagoditev časovnih učinkov odločbe, sprejete v skladu z nacionalnim pravom, o razglasitvi ničnosti nacionalne ureditve, ki je v nasprotju z navedeno obveznostjo“

V zadevi C-407/21,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložil Conseil d'État (državni svet, Francija) z odločbo z dne 1. julija 2021, ki je na Sodišče prispela 2. julija 2021, v postopku

Union fédérale des consommateurs – Que choisir (UFC – Que choisir),

Consommation, logement et cadre de vie (CLCV)

proti

Premier ministre,

Ministre de l'Économie, des Finances et de la Relance,

SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi A. Prechal (poročevalka), predsednica senata, M. L. Arastey Sahún, sodnica, F. Biltgen, N. Wahl in J. Passer, sodniki,

generalna pravobranilka: L. Medina,

sodni tajnik: D. Dittert, vodja oddelka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 1. junija 2022,

* Jezik postopka: francoščina.

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Union fédérale des consommateurs – Que choisir (UFC – Que choisir) in Consommation logement et cadre de vie (CLCV) R. Froger in A. Londoño López, avocats,
- za francosko vlado A. Daniel in A. Ferrand, agenta,
- za belgijsko vlado S. Baeyens, P. Cottin in T. Willaert, agenti,
- za češko vlado S. Šindelková, M. Smolek in J. Vlácil, agenti,
- za dansko vlado V. Pasternak Jørgensen in M. Søndahl Wolff, agentki,
- za italijansko vlado G. Palmieri, agentka, skupaj s F. Severijem in M. Cherubinijem, avvocati dello Stato,
- za slovaško vlado E. V. Drugda, S. Ondrášiková in B. Ricziová, agentke,
- za Evropsko komisijo B.-R. Killmann, I. Rubene in C. Valero, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalne pravobranilke na obravnavi 15. septembra 2022

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 12 Direktive (EU) 2015/2302 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2015 o paketnih potovanjih in povezanih potovalnih aranžmajih, spremembi Uredbe (ES) št. 2006/2004 in Direktive 2011/83/EU Evropskega parlamenta in Sveta ter razveljavitvi Direktive Sveta 90/314/EGS (UL 2015, L 326, str. 1).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med združenji potrošnikov Union fédérale des consommateurs – Que choisir (UFC – Que choisir) in Consommation, logement et cadre de vie (CLCV) na eni strani ter Premier ministre (predsednik vlade) in ministre de l'Économie, des Finances et de la Relance (minister za gospodarstvo, finance in oživitev gospodarstva) na drugi v zvezi s predlogom za razglasitev ničnosti ordonnance n° 2020–315 du 25 mars 2020 relative aux conditions financières de résolution de certains contrats de voyages touristiques et de séjours en cas de circonstances exceptionnelles et inévitables ou de force majeure (odredba št. 2020-315 z dne 25. marca 2020 o finančnih pogojih odstopa od nekaterih pogodb o turističnih potovanjih in počitnicah v primeru neizogibnih in izrednih okoliščin ali višje sile (JORF z dne 26. marca 2020, besedilo št. 35) (v nadaljevanju: odredba št. 2020-395).

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 2015/2302

3 V uvodnih izjavah 5, 31 in 46 Direktive 2015/2302 je navedeno:

„(5) [...] Za ustvarjanje pravega notranjega trga za potrošnike na tem področju bi bilo treba harmonizirati pravice in obveznosti, ki izhajajo iz pogodb v zvezi s paketnim potovanjem in povezanimi potovalnimi aranžmaji, ob doseganju pravega ravnovesja med visoko ravniyo varstva potrošnikov in konkurenčnostjo podjetij.

[...]

(31) Potniki bi morali imeti tudi možnost, da kadar koli pred začetkom turističnega paketa odstopijo od pogodbe o paketnem potovanju proti plačilu ustrezne in upravičene odstopnine, pri čemer se upoštevajo pričakovani prihranki stroškov ter prihodki iz nadomestne uporabe potovalnih storitev. Prav tako bi morali imeti pravico do odstopa od pogodbe o paketnem potovanju brez plačila kakšne koli odstopnine, kadar bi neizogibne in izredne okoliščine znatno vplivale na izvedbo turističnega paketa. To lahko zajema na primer vojne, druge resne varnostne težave, kot je terorizem, znatno tveganje za zdravje ljudi, kot je izbruh resne bolezni v kraju potovanja, ali naravne nesreče, kot so poplave, potresi ali vremenske razmere, ki onemogočajo varno potovanje v kraj, določen v pogodbi o paketnem potovanju.

[...]

(46) Potrditi bi bilo treba, da se potniki ne morejo odpovedati pravicam, ki izhajajo iz te direktive, in da se organizatorji ali trgovci, ki omogočajo povezane potovalne aranžmaje, ne smejo izogniti svojim obveznostim s trditvijo, da delujejo samo kot ponudniki potovalnih storitev, posredniki ali v kakršni koli drugi vlogi. “

4 Člen 1 te direktive določa:

„Namen te direktive je prispevati k pravilnemu delovanju notranjega trga ter doseganju visoke in čim bolj enotne ravni varstva potrošnikov s približevanjem nekaterih vidikov zakonov in drugih predpisov držav članic glede pogodb med potniki in trgovci v zvezi s paketnimi potovanji in povezanimi potovalnimi aranžmaji.“

5 Člen 3 navedene direktive določa:

„V tej direktivi se uporabljajo naslednje opredelitve pojmov:

[...]

6. ‚potnik‘ pomeni vsako osebo, ki skuša skleniti pogodbo ali je upravičena do potovanja na podlagi pogodbe, sklenjene v okviru področja uporabe te direktive;

[...]

8. „organizator“ pomeni trgovca, ki bodisi neposredno ali prek drugega trgovca ali skupaj z drugim trgovcem kombinira in prodaja ali ponuja v prodajo turistične pakete [...]

[...]

12. „neizogibne in izredne okoliščine“ pomeni okoliščine, na katere stranka, ki se sklicuje na takšno situacijo, ne more vplivati in katerih posledice bi bile kljub sprejetju vseh razumnih ukrepov neizbežne;

[...]“.

6 Člen 4 iste direktive, naslovljen „Stopnja harmonizacije“, določa:

„Države članice v svojem nacionalnem pravu ne ohranijo ali uvedejo določb, ki se razlikujejo od določb iz te direktive, vključno z bolj ali manj strogimi določbami za zagotavljanje različne ravni varstva potnikov, razen če je v tej direktivi določeno drugače.“

7 Člen 12 Direktive 2015/2302, naslovljen „Odstop od pogodbe o paketnem potovanju in pravica do umika pred začetkom turističnega paketa“, določa:

„1. [...] Države članice zagotovijo, da lahko potnik kadar koli pred začetkom turističnega paketa odstopi od pogodbe o paketnem potovanju. Kadar potnik odstopi od pogodbe o paketnem potovanju v skladu s tem odstavkom, se lahko od njega zahteva, da organizatorju plača ustrezno in upravičeno odstopnino. [...]

2. Ne glede na odstavek 1 ima potnik v primeru neizogibnih in izrednih okoliščin v kraju potovanja ali neposredni bližini, ki znatno vplivajo na izvedbo turističnega paketa, ali okoliščin, ki znatno vplivajo na prevoz potnikov v kraj potovanja, pravico, da pred začetkom turističnega paketa odstopi od pogodbe o paketnem potovanju brez plačila kakršne koli odstopnine. V primeru odstopa od pogodbe o paketnem potovanju v skladu s tem odstavkom je potnik upravičen do celotnega povračila vseh plačil za turistični paket, ni pa upravičen do dodatnega nadomestila.

3. Organizator lahko odstopi od pogodbe in potniku zagotovi celotno povračilo vseh plačil za turistični paket, ni pa odgovoren za dodatno nadomestilo, če:

[...]

(b) organizator ne more izvesti pogodbe zaradi neizogibnih in izrednih okoliščin ter potnika pred začetkom turističnega paketa brez nepotrebnega odlašanja obvesti o odstopu od pogodbe.

4. Organizator zagotovi vsa povračila, zahtevana v skladu z odstavkoma 2 in 3, ali v zvezi z odstavkom 1 vrne vsa plačila, opravljena s strani ali v imenu potnika za turistični paket, razen ustrezne odstopnine. Takšna povračila ali povrnitve se potniku plačajo brez nepotrebnega odlašanja, najpozneje pa v 14 dneh po odstopu od pogodbe o paketnem potovanju.

[...]“.

8 Člen 23 te direktive, naslovljen „Obvezna narava te direktive“, določa:

„ [...]

2. Potniki se ne morejo odpovedati pravicam, ki so jim dodeljene z nacionalnimi predpisi za prenos te direktive.

3. Nobena pogodbeno ureditev ali izjava potnika, s katero se neposredno ali posredno bodisi odpove pravicam, ki so mu dodeljene na podlagi te direktive, ali jih omejuje ali se skuša izogniti uporabi te direktive, za potnika ni zavezujoča.“

Priporočilo (EU) 2020/648

9 V uvodnih izjavah 9, od 13 do 15, 21 in 22 Priporočila Komisije (EU) 2020/648 z dne 13. maja 2020 o dobropisih, ki se ponudijo potnikom kot druga možnost namesto povračila za odpovedana paketna potovanja in prevozne storitve v zvezi s pandemijo COVID-19 (UL 2020, L 151, str. 10), je navedeno:

„(9) Direktiva [2015/2302] določa, da imajo v primeru odpovedi paketnega potovanja zaradi ‚neizogibnih in izrednih okoliščin‘ potniki pravico do celotnega povračila vseh plačil za turistični paket brez nepotrebne odlašanja, vsekakor pa v 14 dneh po odstopu od pogodbe. V zvezi s tem lahko organizator potovanja potniku ponudi povračilo v obliki dobropisa. Toda zaradi te možnosti potniki ne izgubijo pravice do povračila v denarju.

[...]

(13) Številne odpovedi zaradi pandemije COVID-19 so v prevoznem in potovalnem sektorju pripeljale do nevzdržnih razmer glede denarnega toka in prihodkov. Likvidnostne težave pestijo organizatorje potovanj še toliko bolj, ker morajo potniku povrniti celotno ceno paketa, sami pa ne dobijo vedno pravočasno povrnjenih vnaprej plačanih storitev, ki so vključene v paket. To lahko dejansko povzroči nepravilno razporeditev bremena med izvajalci dejavnosti v potovalnem ekosistemu.

(14) Če organizatorji potovanj ali prevozniki postanejo insolventni, obstaja nevarnost, da mnogi potniki ne bodo dobili sploh nobenega povračila, saj njihove terjatve do organizatorjev potovanj in prevoznikov niso zavarovane. Do enake težave lahko pride v poslovnih odnosih med podjetji, če organizatorji potovanj prejmejo dobropis kot povračilo vnaprej plačanih storitev od prevoznikov, ki pozneje postanejo insolventni.

(15) Če bi naredili dobropise bolj privlačne kot drugo možnost namesto povračila v denarju, bi jih potniki raje sprejemali. To bi pripomoglo k ublažitvi likvidnostnih težav prevoznikov in organizatorjev potovanj ter bi lahko v končni fazi omogočilo boljšo zaščito interesov potnikov.

[...]

(21) Glede morebitnih dodatnih likvidnostnih potreb izvajalcev dejavnosti v potovalnem in prevoznem sektorju je [Evropska k]omisija 19. marca 2020 sprejela začasni okvir za ukrepe državne pomoči, na podlagi člena 107(3)(b) [PDEU], da bi podprla gospodarstvo v sedanji krizi zaradi COVID-19 [...] in tako ublažila hude motnje v gospodarstvu držav članic. [...]

(22) Začasni okvir se načeloma uporablja za vse sektorje in podjetja, vključno s podjetji v prevoznem in potovalnem sektorju, in priznava, da sta prevozni in potovalni sektor med najhuje prizadetimi. Njegov namen je ublažiti pomanjkanje likvidnosti, s katerim se soočajo podjetja, npr. z omogočanjem neposrednih nepovratnih sredstev, davčnih ugodnosti, državnih jamstev za posojila in subvencioniranih javnih posojil. [...] V zvezi s tem se lahko države članice odločijo glede podpore izvajalcem dejavnosti v prevoznem in potovalnem sektorju, da bi zagotovile poravnavo zahtevkov za povračilo zaradi izbruha COVID-19 in enako obravnavo potnikov.“

10 Točka 1 tega priporočila določa:

„To priporočilo zadeva dobropise, ki jih lahko prevozniki ali organizatorji potovanj ponudijo potnikom kot drugo možnost namesto povračila v denarju, pod pogojem, da jih potniki prostovoljno sprejmejo, v naslednjih okoliščinah:

(a) v primeru odpovedi s strani prevoznika ali organizatorja potovanja od 1. marca 2020 naprej iz razlogov, povezanih s pandemijo COVID-19, v zvezi z naslednjimi določbami:

[...]

5. člen 12(3) in (4) Direktive (EU) 2015/2302;

[...]“.

Francosko pravo

- 11 Odredba št. 2020-315 je bila sprejeta na podlagi pooblastila, ki je bilo francoski vladi podeljeno z loi du 23 mars 2020 d'urgence pour faire face à l'épidémie de COVID-19 (zakon z dne 23. marca 2020 o izrednih ukrepih v odziv na izbruh covid-19) (JORF z dne 14. marca 2020, besedilo št. 2), z izrecnim ciljem „spopadanja z gospodarskimi, finančnimi in družbenimi posledicami širjenja epidemije covid-19 ter posledicami ukrepov, sprejetih za omejevanje tega širjenja, med drugim, da bi se preprečila in omejila prenehanje dejavnosti fizičnih in pravnih oseb, ki opravljajo gospodarsko dejavnost, in združenj ter vpliv tega prenehanja na zaposlovanje“.
- 12 V skladu s členom 1(II) odredbe št. 2020-395, ki določa odstopanje od določb francoskega prava, s katerimi se izvaja člen 12(2) in (3) Direktive 2015/2302, lahko organizator potovanja ali turistični agent, če se od pogodbe o paketnem potovanju in počitnicah „odstopi“ med 1. marcem 2020 in 15. septembrom 2020, namesto celotnega povračila plačil, opravljenih na podlagi „pogodbe, od katere je stranka odstopila“, ponudi dobropis, ki ga lahko stranka uporabi pod določenimi pogoji. Ta člen 1 določa pogoje, pod katerimi ima potnik, če ne uporabi tega dobropisa, pravico do celotnega povračila teh plačil.
- 13 Iz predložitvene odločbe je razvidno, da je bilo treba tak predlog podati najpozneje tri mesece od obvestila o „odstopu“ od zadevne pogodbe in da je ta predlog nato veljal 18 mesecev. Zadevni trgovec je moral plačila, opravljena na podlagi „pogodbe, od katere je stranka odstopila“, povrniti v celoti šele po izteku tega 18-mesečnega roka in če zadevna stranka ni sprejela storitve, ki je enaka ali enakovredna storitvi iz te pogodbe in ji je bila ponujena.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 14 Tožeči stranki iz postopka v glavni stvari, združenji za varstvo interesov potrošnikov, sta pri predložitvenem sodišču vložili predlog za razglasitev ničnosti odredbe št. 2020-395, v katerem sta trdili, da je z določbami te odredbe kršen člen 12 Direktive 2015/2302, ki med drugim določa, da ima zadevni potnik v primeru odstopa od pogodbe o paketnem potovanju zaradi nastanka „neizogibnih in izrednih okoliščin“ pravico do celotnega povračila plačil za ta turistični paket, najpozneje v 14 dneh po tem odstopu, ter da se s to odredbo posega v svobodno konkurenco na enotnem trgu in cilj harmonizacije iz te direktive.
- 15 Predložitveno sodišče poudarja, da so bile določbe odredbe št. 2020-315 sprejete zaradi ohranitve denarnih sredstev in plačilne sposobnosti ponudnikov, na katere se nanašajo te določbe, v okoliščinah, ko se je več kot 7000 ponudnikov potovanj in počitnic, registriranih v Franciji, zaradi pandemije covid-19, ki je hkrati prizadela ne le Francijo in večino evropskih držav, ampak tudi skoraj vse celine, spopadalo s tako velikim številom odpovedi naročenih storitev kot še nikoli in skorajšnjim neobstojem novih naročil, zaradi česar so se znašli v velikih težavah, in ko bi takojšnja povračila vseh plačil za tako odpovedane storitve glede na te okoliščine lahko ogrozila obstoj teh ponudnikov in s tem možnost zadevnih strank, da bi jim bila ta plačila vrnjena.
- 16 To sodišče poleg tega pojasnjuje, da skupni znesek dobropisov, ki so jih francoski trgovci izdali do 15. septembra 2020, datuma izteka obdobja uporabe odredbe št. 2020-395, znaša 990 milijonov EUR, kar pomeni 10 % prometa, ki ga zadevni sektor ustvari v običajnem letu.
- 17 V teh okoliščinah je Conseil d'État (državni svet, Francija) prekinil odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložil ta vprašanja:
- „1. Ali je treba člen 12 [Direktive 2015/2302] razlagati tako, da organizatorju paketnega potovanja nalaga, da v primeru odstopa od pogodbe v denarju povrne vsa plačila za ta paket, ali da dovoljuje enakovredno povračilo, zlasti v obliki dobropisa v znesku, enakem znesku opravljenih plačil?
 2. V primeru, da so ta povračila denarna povračila, ali se lahko z zdravstveno krizo, povezano z epidemijo covid-19, in njenimi posledicami za ponudnike potovanj, ki so zaradi te krize utrpeli upad svojega prometa, ki ga je mogoče oceniti na od 50 do 80 %, kar pomeni več kot 7 % bruto domačega proizvoda Francije, in – v zvezi z organizatorji paketnih potovanj – zaposlujejo 30.000 delavcev v Franciji pri prometu skoraj 11 milijard EUR, utemeljuje – in če da, pod katerimi pogoji in v kakšnih mejah – začasno odstopanje od obveznosti, da organizator potniku v celoti povrne plačila za paketno potovanje v 14 dneh od odstopa od pogodbe, kot je določeno v odstavku 4 člena 12 Direktive [2015/2302]?
 3. Če je odgovor na prejšnje vprašanje nikalen, ali je v predstavljenih okoliščinah mogoče prilagoditi časovne učinke odločbe, s katero se razveljavijo določbe nacionalnega prava, ki so v nasprotju z odstavkom 4 člena 12 Direktive [2015/2302]?“

Prvo vprašanje

- 18 Predložitveno sodišče želi s prvim vprašanjem v bistvu izvedeti, ali je treba člen 12(2) in (3) Direktive 2015/2302 razlagati tako, da se, kadar mora po odstopu od pogodbe o paketnem potovanju organizator tega potovanja v skladu s to določbo zadevnemu potniku v celoti povrniti

plačila, opravljena za ta turistični paket, za tako povračilo šteje izključno vračilo teh plačil v obliki denarnega zneska, ali pa se to povračilo po presoji tega organizatorja lahko opravi tudi v obliki dobropisa v znesku, enakem znesku navedenih plačil (torej „vavčerja“).

- 19 Spomniti je treba, da člen 12(2) Direktive 2015/2302 zadevnemu potniku daje pravico, da „v primeru neizogibnih in izrednih okoliščin“ v zadevnem kraju potovanja ali neposredni bližini, ki znatno vplivajo na izvedbo tega turističnega paketa, ali okoliščin, ki znatno vplivajo na prevoz potnikov v ta kraj potovanja, pred začetkom turističnega paketa odstopi od pogodbe o paketnem potovanju brez plačila kakršne koli odstopnine. V primeru odstopa od te pogodbe o paketnem potovanju v skladu s tem odstavkom 2 je ta potnik upravičen do celotnega povračila vseh plačil za navedeni turistični paket.
- 20 Poleg tega lahko v skladu s členom 12(3)(b) te direktive zadevni organizator potovanja, če ne more izvesti pogodbe o paketnem potovanju zaradi „neizogibnih in izrednih okoliščin“ ter zadevnega potnika pred začetkom turističnega paketa brez nepotrebne obvesti o odstopu od pogodbe, odstopi od navedene pogodbe in temu potniku zagotovi celotno povračilo vseh plačil za ta turistični paket, ni pa odgovoren za dodatno nadomestilo.
- 21 Dalje, člen 12(4) navedene direktive med drugim natančneje določa, da se povračila navedenemu potniku plačajo brez nepotrebne obvesti, najpozneje pa v 14 dneh po odstopu od iste pogodbe o paketnem potovanju.
- 22 V obravnavanem primeru predložitveno sodišče prvo vprašanje postavlja v okviru, v katerem je francoska vlada sprejela odredbo št. 2020-395, katere člen 1 je organizatorjem potovanj dovoljeval, da v zvezi z „odstopi“, o katerih so bili obveščeni med 1. marcem in 15. septembrom 2020, svojo obveznost povračila izpolnijo tako, da zadevnemu potniku najpozneje 3 mesece po obvestilu o „odstopu“ od zadevne pogodbe o paketnem potovanju ponudijo dobropis za znesek, enak plačilom za ta turistični paket, pri čemer je tak predlog veljal 18 mesecev.
- 23 Za odgovor na vprašanje, ali ta predlog lahko pomeni „povračilo“ v smislu člena 12(2) in (3) Direktive 2015/2302, je treba najprej poudariti, da ta direktiva ne vsebuje nobene opredelitve pojma „povračilo“.
- 24 Dalje, iz ustaljene sodne prakse izhaja, da je opredelitev pomena in obsega izrazov, ki jih pravo Unije ne opredeljuje, treba določiti glede na njihov običajen pomen v vsakdanjem jeziku, ob upoštevanju konteksta, v katerem se uporabljajo, in ciljev, ki jim sledi ureditev, katere del so (sodba z dne 18. marca 2021, Kuoni Travel, C-578/19, EU:C:2021:213, točka 37).
- 25 Izraz „povračilo“ se v skladu z njegovim običajnim pomenom v vsakdanjem jeziku nanaša na dejstvo, da se osebi vrne denarni znesek, ki ga je plačala ali vnaprej plačala drugi osebi, in tako pomeni, da mora zadnjenavedena oseba ta znesek vrniti prvi osebi. Tak pomen poleg tega nedvoumno izhaja iz besedila člena 12(2) in (3) Direktive 2015/2302 kot celote, v katerem je pojasnjeno, da se celotno povračilo nanaša na „plačila za“ turistični paket, s čimer je odpravljen vsakršen dvom o predmetu povračila, ki se nanaša na denarni znesek.
- 26 Iz tega izhaja, da pojem „povračilo“ v smislu člena 12(2) in (3) Direktive 2015/2302 pomeni vračilo plačil za turistični paket v obliki denarnega zneska.

- 27 Take razlage ne ovrže trditev slovaške vlade, ki se nanaša na terminološko razlikovanje, ki naj bi zlasti v nemški in angleški različici člena 12(4) Direktive 2015/2302 v zvezi s tem pojmom veljalo med, na eni strani, vračilom („*reimbursement*“ v angleškem jeziku, „*Rückzahlung*“ v nemškem jeziku) plačil iz člena 12(1) te direktive in, na drugi strani, njihovim „povračilom“ („*refund*“ v angleškem jeziku, „*Erstattung*“ v nemščini) iz člena 12(2) in (3) navedene direktive, pri čemer po navedbah te vlade povračilo zajema tudi odškodnino v obliki, ki ni denarni znesek.
- 28 Namreč, ne le da je tako terminološko razlikovanje popolnoma združljivo z razlago teh določb, ki vključuje vračilo v obliki denarnega zneska, temveč tudi, tudi če bi bilo drugače, iz ustaljene sodne prakse Sodišča izhaja, da formulacija določbe prava Unije, ki se uporablja v eni od jezikovnih različic, ne more uporabljati kot edina podlaga za razlago te določbe oziroma glede tega ne more imeti prednosti pred drugimi jezikovnimi različicami, in je treba, če se med jezikovnimi različicami pravnega besedila Unije pojavijo razlike, navedeno določbo razlagati glede na splošno sistematiko in namen ureditve, katere del je (glej v tem smislu sodbo z dne 9. julija 2020, Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, točka 33 in navedena sodna praksa).
- 29 Sobesedilo člena 12(2) in (3) Direktive 2015/2302 in cilj te direktive pa zgolj potrjujeta dobesedno razlago iz točke 26 te sodbe.
- 30 Na eni strani namreč v zvezi s sobesedilom te določbe dejstvo, da je treba v skladu s členom 12(4) te direktive povračilo izvesti najpozneje 14 dni po odstopu od pogodbe o paketnem potovanju, kaže na to, da je treba to povračilo izvesti v obliki denarnega zneska, ker je namen tega roka zagotoviti, da bo lahko zadevni potnik kmalu po odstopu od te pogodbe prosto razpolagal z zneskom, ki ga je plačal za ta turistični paket. Nasprotno pa bi bila določitev takega roka malo koristna, če bi se moral navedeni potnik zadovoljiti z dobropisom ali drugo odloženo storitvijo, ki bi jo vsekakor lahko koristil šele po izteku tega roka.
- 31 Poleg tega, kot je generalna pravobranilka v bistvu navedla tudi v točki 26 sklepnih predlogov, je v širšem kontekstu, v katerega je umeščena Direktiva 2015/2302, in sicer na področju pravic potnikov in varstva potrošnikov, razvidno, da kadar zakonodajalec Unije v danem zakonodajnem aktu, ki se nanaša na to področje, predvidi možnost nadomestitve obveznosti plačila denarnega zneska s storitvijo v drugi obliki, kot je zlasti ponudba dobropisov, je ta možnost izrecno določena v tem zakonodajnem aktu. Neobstoj kakršnega koli sklicevanja na tako možnost v besedilu člena 12 Direktive 2015/2302 torej potrjuje, da se ta člen nanaša le na vračila v obliki denarnega zneska.
- 32 Na drugi strani v zvezi s ciljem Direktive 2015/2302 iz člena 1 te direktive v povezavi z njeno uvodno izjavo 5 izhaja, da je ta cilj prispevati k pravilnemu delovanju notranjega trga in doseganju visoke in čim bolj enotne ravni varstva potrošnikov (glej v tem smislu sodbo z dne 12. januarja 2023, FTI Touristik (Paketno potovanje na Kanarskih otokih), C-396/21, EU:C:2023:10, točka 29).
- 33 Pravica do povračila, ki jo imajo potniki na podlagi člena 12(2) in (3) navedene direktive, ustreza temu cilju varstva potrošnikov, tako da lahko razlaga pojma „povračilo“ v smislu tega člena 12, v skladu s katero ima zadevni potnik pravico do vračila plačil za zadevni turistični paket v obliki denarnega zneska, s katerim bo lahko prosto razpolagal, bolje prispeva k varstvu interesov potrošnika in s tem k uresnitvi tega cilja kot razlaga, v skladu s katero bi zadostovalo, da mu zadevni organizator potovanja predlaga dobropis ali drugo obliko odloženega nadomestila.

- 34 To ne posega v možnost, da potnik, ki je stranka pogodbe o paketnem potovanju, namesto povračila v obliki denarnega zneska prostovoljno sprejme dobropis, če mu s tako možnostjo ni odvzeta pravica do tega povračila, kot je navedeno v uvodni izjavi 9 Priporočila 2020/648.
- 35 Glede na zgornje preudarke je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 12(2) in (3) Direktive 2015/2302 razlagati tako, da se, kadar mora po odstopu od pogodbe o paketnem potovanju organizator tega turističnega paketa v skladu s to določbo zadevnemu potniku v celoti povrniti plačila za navedeni turistični paket, za tako povračilo šteje izključno vračilo teh plačil v obliki denarnega zneska.

Drugo vprašanje

- 36 Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 12, od (2) do (4), Direktive 2015/2302 razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero so organizatorji paketnih potovanj v okviru izbruha svetovne zdravstvene krize, zaradi katere je izvajanje pogodb o paketnem potovanju ovirano, začasno oproščeni svoje obveznosti, da zadevnim potnikom najpozneje v 14 dneh po odstopu od pogodbe povrnejo vsa plačila, opravljena na podlagi pogodbe, od katere so ti potniki odstopili, tudi kadar je namen take ureditve preprečiti, da bi bila zaradi velikega števila pričakovanih zahtevkov za povračilo plačilna sposobnost teh organizatorjev potovanj tako prizadeta, da bi bil ogrožen njihov obstoj, in tako ohraniti sposobnost preživetja zadevnega sektorja.
- 37 Najprej je treba poudariti, da glede na odgovor na prvo vprašanje člen 12(2) in (3)(b) Direktive 2015/2302 organizatorjem paketnih potovanj nalaga, da zadevnim potnikom v obliki denarnega zneska vrnejo vsa plačila, opravljena na podlagi zadevne pogodbe o paketnem potovanju, kadar se od te pogodbe o potovanju odstopi zaradi nastanka „neizogibnih in izrednih okoliščin“, ki znatno vplivajo na ali onemogočajo izvedbo navedene pogodbe o potovanju.
- 38 Kot je bilo opozorjeno v točki 22 te sodbe, je člen 1 odredbe št. 2020-315 organizatorjem potovanj dovoljeval, da v zvezi z „odstopi“, o katerih so bili obveščeni med 1. marcem in 15. septembrom 2020, to je v obdobju, ki se je začelo malo pred izbruhom pandemije covida-19 in se je končalo nekaj mesecev po njem, zadevnemu potniku najpozneje 3 mesece po obvestilu o „odstopu“ od zadevne pogodbe o paketnem potovanju ponudijo dobropis, namesto da bi mu v obliki denarnega zneska povrnila plačila, opravljena na podlagi te pogodbe o potovanju, pri čemer tako povračilo postane obvezno šele po izteku 18-mesečne veljavnosti dobropisa.
- 39 Ker je namen drugega vprašanja v bistvu predložitvenemu sodišču omogočiti, da presodi združljivost take nacionalne določbe z obveznostjo zadevnega organizatorja potovanja iz člena 12(2) in (3)(b) Direktive 2015/2302, da izvede povračilo v celoti, to vprašanje torej nujno temelji na premisi, da so pogoji za uporabo te določbe, zlasti pogoj v zvezi z nastankom „neizogibnih in izrednih okoliščin“, v obravnavanem primeru izpolnjeni.
- 40 Češka, italijanska in slovaška vlada trdijo, da se člen 12(2) in (3)(b) Direktive 2015/2302 ne uporablja v okviru zdravstvene krize svetovnih razsežnosti, kakršna je kriza, povzročena s pandemijo covida-19, ker naj tak dogodek ne bi bil zajet s pojmom „neizogibne in izredne okoliščin“ v smislu te določbe. Na podlagi odstopov, do katerih je prišlo zaradi te krize, naj torej ne bi nastala pravica do celotnega povračila plačil za paketna potovanja, od katerih se je odstopilo.

- 41 Zato je treba na prvem mestu preučiti, ali je lahko svetovna zdravstvena kriza, kakršna je pandemija covid-19, zajeta s pojmom „neizogibne in izredne okoliščine“ v smislu člena 12(2) in (3)(b) Direktive 2015/2302, tako da se ta določba lahko uporablja za odstop od pogodb, na katere se nanaša nacionalna ureditev, kakršen je člen 1 odredbe št. 2020-315.
- 42 V zvezi s tem je treba spomniti, da je ta pojem v členu 3, točka 12, Direktive 2015/2302 opredeljen kot „okoliščine, na katere stranka, ki se sklicuje na takšno situacijo, ne more vplivati in katerih posledice bi bile kljub sprejetju vseh razumnih ukrepov neizbežne“.
- 43 Poleg tega je v uvodni izjavi 31 te direktive pojasnjen obseg navedenega pojma, saj je glede njega navedeno, da „[t]o lahko zajema na primer vojne, druge resne varnostne težave, kot je terorizem, znatno tveganje za zdravje ljudi, kot je izbruh resne bolezni v kraju potovanja, ali naravne nesreče, kot so poplave, potresi ali vremenske razmere, ki onemogočajo varno potovanje v kraj, določen v pogodbi o paketnem potovanju“.
- 44 Poleg tega, kot je bilo opozorjeno v točki 19 te sodbe, iz člena 12(2) Direktive 2015/2302 izhaja, da lahko „neizogibne in izredne okoliščine“ upravičijo le odstop od pogodbe s strani zadevnega potnika, ki je zaradi njih upravičen do celotnega povračila vseh plačil za turistični paket, če do teh okoliščin pride „v kraju potovanja ali neposredni bližini“ in če „znatno vplivajo na izvedbo turističnega paketa ali [...] na prevoz potnikov v kraj potovanja“.
- 45 Čeprav je za namene odstopa od pogodbe o paketnem potovanju opredelitev danega dogodka kot položaja, ki je zajet s pojmom „neizogibne in izredne okoliščine“ v smislu te direktive, nujno odvisna od konkretnih okoliščin primera in zlasti konkretno dogovorjenih potovalnih storitev ter posledic tega dogodka v predvidenem kraju potovanja, je treba za svetovno zdravstveno krizo, kot je pandemija covid-19, kot tako šteti, da je lahko zajeta s tem pojmom.
- 46 Na tak dogodek namreč očitno ne more nihče vplivati, njegove posledice pa bi bile kljub sprejetju vseh razumnih ukrepov neizbežne. Ta dogodek poleg tega razkriva obstoj „znatnega tveganja za zdravje ljudi“ iz uvodne izjave 31 navedene direktive.
- 47 V zvezi s tem ni upoštevno, da ta uvodna izjava tako kot člen 12(2) iste direktive to besedilo ponazarja z uporabo primera „izbruha resne bolezni v kraju potovanja“, ker namen takega pojasnila ni obseg pojma „neizogibne in izredne okoliščine“ omejiti na lokalne dogodke, temveč poudariti, da se morajo te okoliščine vsekakor odražati zlasti v predvidenem kraju potovanja in zaradi tega znatno vplivati na izvedbo zadevnega turističnega paketa.
- 48 V zvezi s tem je treba navesti, da – kot je generalna pravobranilka v bistvu prav tako poudarila v točki 58 sklepnih predlogov – če je širjenje resne bolezni v kraju potovanja lahko zajeto s tem pojmom, mora to še toliko bolj veljati za širjenje resne bolezni na svetovni ravni, saj učinki te bolezni prizadenejo tudi ta kraj.
- 49 Poleg tega bi bila razlaga člena 12(2) in (3)(b) Direktive 2015/2302, v skladu s katero se ta določba uporablja le za dogodke lokalnega pomena, ne pa tudi za obsežnejše dogodke, na eni strani v nasprotju z uporabo načela pravne varnosti, ker bi bila lahko ob neobstoju kakršnega koli merila za razmejitev, ki bi bilo za to določeno v tej direktivi, razmejitev med tema kategorijama dogodkov nejasna in spremenljiva, zaradi česar bi bila upravičenost do varstva, zagotovljenega z navedeno določbo, na koncu negotova.

- 50 Na drugi strani ta razlaga ne bi bila dosledna glede na cilj varstva potrošnikov iz Direktive 2015/2302. Pomenila bi namreč, da potnikom, ki od pogodbe o paketnem potovanju odstopijo s sklicevanjem na pojav lokalno omejene bolezni, ne bi bilo treba plačati odstopnine, potniki, ki od navedene pogodbe odstopijo zaradi izbruha bolezni svetovnega obsega, pa bi odstopnino morali plačati, tako da bi bili zadevni potniki v primeru svetovne zdravstvene krize deležni nižje ravni varstva kot v primeru pojava lokalno omejene bolezni.
- 51 Glede na navedeno je treba šteti, da pojem „neizogibne in izredne okoliščine“ v smislu člena 12(2) in (3)(b) Direktive 2015/2302 lahko zajema izbruh svetovne zdravstvene krize, tako da se ta določba lahko uporablja za odstopne od pogodb o paketnem potovanju, kadar ti odstopi temeljijo na posledicah takega dogodka
- 52 Na drugem mestu, francoska vlada kljub temu trdi, da je položaj, kot je zdravstvena kriza, povezana s pandemijo COVID-19, tako obsežen, da pomeni tudi primer „višje sile“, kar je pojem, ki lahko zajema primere, katerih značilnosti bi presegle položaje, predvidene ob sprejetju člena 12(2) in (3)(b) Direktive 2015/2302. Ta vlada iz tega sklepa, da je državam članicam dovoljeno, da na tej podlagi v takih primerih odstopijo od te določbe.
- 53 V zvezi s tem je treba na eni strani opozoriti, kot izhaja iz ustaljene sodne prakse, da je treba, ker pojem „višje sile“ nima enake vsebine v okviru vseh področij uporabe prava Unije, njegov pomen določiti glede na pravni okvir, v katerem naj bi imel učinke (sodba z dne 25. januarja 2017, Vilkas, C-640/15, EU:C:2017:39, točka 54).
- 54 Kot pa priznava tudi sama francoska vlada, je pojem „neizogibne in izredne okoliščine“ v smislu člena 12(2) in (3)(b) Direktive 2015/2302 podoben pojmu „višja sila“, kot je bil opredeljen v ustaljeni sodni praksi, in sicer se nanaša na okoliščine, ki so tistemu, ki se nanje sklicuje, tuje, neobičajne in nepredvidljive ter posledicam katerih se kljub veliki skrbnosti ni bilo mogoče izogniti (sodba z dne 4. marca 2010, Komisija/Italija, C-297/08, EU:C:2010:115, točka 85). Zato, čeprav v tej direktivi ni nobenega sklicevanja na višjo silo, je s tem pojmom „neizogibne in izredne okoliščine“ v okviru navedene direktive konkretiziran pojem „višja sila“.
- 55 Na drugi strani, kot je navedla tudi generalna pravobranilka v točki 55 sklepnih predlogov, zgodovina nastanka Direktive 2015/2302 in zlasti pripravljeno gradivo za to direktivo potrjujeta, da je bil z navedenim pojmom „neizogibne in izredne okoliščine“ nadomeščen pojem „višja sila“ iz Direktive Sveta 90/314/EGS z dne 13. junija 1990 o paketnem potovanju, organiziranih počitnicah in izletih (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 13, zvezek 10, str. 132), ki je bila razveljavljena in nadomeščena z Direktivo 2015/2302.
- 56 Zato pojem „neizogibne in izredne okoliščine“ v smislu člena 12(2) in (3)(b) te direktive pomeni izčrpno izvajanje pojma „višja sila“ za namene navedene direktive.
- 57 Države članice tako organizatorjev paketnih potovanj zaradi višje sile in niti začasno ne morejo oprostiti obveznosti povračila iz člena 12, od (2) do (4), Direktive 2015/2302, saj niti ta niti nobena druga določba te direktive ne določa izjeme od obvezne narave navedene obveznosti zaradi višje sile (glej po analogiji sodbo z dne 26. septembra 2013, ÖBB-Personenverkehr, C-509/11, EU:C:2013:613, točki 49 in 50).
- 58 Iz navedenega izhaja, da morajo v primeru odstopa od pogodbe o paketnem potovanju po izbruhu svetovne zdravstvene krize zadevni organizatorji potovanj zadevnim potnikom povrniti vsa plačila za ta turistični paket, pod pogoji, določenimi v členu 12(4) te direktive.

- 59 Na tretjem mestu, v zvezi z vprašanjem, ali Direktiva 2015/2302 državam članicam v okoliščinah svetovne zdravstvene krize, kakršna je pandemija covida-19, vseeno omogoča, da organizatorje paketnih potovanj oprostito take obveznosti povračila, je treba poudariti, da iz člena 4 te direktive izhaja, da je, če ni določeno drugače, namen navedene direktive popolna harmonizacija zadevnega področja, tako da države članice ne smejo sprejeti določb, ki se razlikujejo od določb iz iste direktive, vključno z bolj strogimi določbami, katerih namen je zagotavljanje različne ravni varstva zadevnih potnikov.
- 60 Poleg tega iz člena 23(2) in (3) Direktive 2015/2302 izhaja, da so pravice, podeljene zadevnim potnikom na podlagi te direktive, obvezne.
- 61 Dejstvo, da so organizatorji potovanj oproščeni obveznosti povračila plačil za turistični paket zadevnim potnikom, pa v nasprotju s členom 4 Direktive 2015/2302 pomeni znižanje ravni varstva teh potnikov, ki izhaja iz člena 12, od (2) do (4), te direktive.
- 62 Zato je nacionalna ureditev, ki organizatorje paketnih potovanj oprošča obveznosti povračila, ki jim je naložena s členom 12, od (2) do (4), Direktive 2015/2302, v nasprotju s to določbo.
- 63 Vendar slovaška vlada trdi, da se lahko države članice v okviru izvajanja Direktive 2015/2302 za sprejetje take ureditve sklicujejo na višjo silo, kadar jim neugoden položaj, povezan s svetovno zdravstveno krizo, kakršna je pandemija covida-19, in zlasti finančne posledice, ki iz tega izhajajo za turistični sektor, preprečujejo izpolnitev njihove obveznosti izvajanja te direktive.
- 64 V zvezi s tem je treba najprej poudariti, da iz ugotovitve v točki 62 te sodbe izhaja, da lahko taka nacionalna ureditev pomeni kršitev obveznosti vsake države članice, na katero je naslovljena Direktiva 2015/2302, da v svojem nacionalnem pravnem redu sprejme vse potrebne ukrepe za zagotovitev njenega polnega učinka v skladu s ciljem, ki mu ta direktiva sledi (glej v tem smislu sodbo z dne 12. julija 2022, Nord Stream 2/Parlament in Svet, C-348/20 P, EU:C:2022:548, točka 69).
- 65 Poleg tega je Sodišče razsodilo, da strah pred notranjimi težavami ne more upravičiti tega, da država članica ne uporablja pravilno prava Unije (sodba z dne 17. februarja 2009, Azelvandre, C-552/07, EU:C:2009:96, točka 50 in navedena sodna praksa).
- 66 Res je, da iz sodne prakse Sodišča, sprejete v okviru postopkov zaradi neizpolnitve obveznosti na podlagi člena 258 PDEU, izhaja, da kadar država članica ni izpolnila svojih obveznosti, ki izhajajo iz prava Unije, ni izključeno, da se lahko ta država v zvezi s tako neizpolnitvijo sklicuje na višjo silo.
- 67 V zvezi s tem iz ustaljene sodne prakse izhaja, da čeprav pojem „višja sila“ ne predpostavlja absolutne nemožnosti, kljub temu zahteva, da gre zadevno neizpolnitev pripisati okoliščinam, ki so tistemu, ki se nanje sklicuje, tuje, neobičajne in nepredvidljive ter posledicam katerih se kljub veliki skrbnosti ni bilo mogoče izogniti, pri čemer se je na višjo silo mogoče sklicevati le za obdobje, ki je potrebno za odpravo teh težav (glej v tem smislu sodbi z dne 13. decembra 2001, Komisija/Francija, C-1/00, EU:C:2001:687, točka 131 in navedena sodna praksa, in z dne 4. marca 2010, Komisija/Italija, C-297/08, EU:C:2010:115, točka 85 in navedena sodna praksa).
- 68 Tudi ob predpostavki, da je to sodno prakso mogoče razlagati tako, da državam članicam dovoljuje, da pred nacionalnimi sodišči učinkovito uveljavljajo, da je neskladnost nacionalne ureditve z določbami direktive upravičena zaradi višje sile, da bi tako dosegle, da se ta ureditev še

naprej lahko uporabljata v potrebnem obdobju, pa je treba ugotoviti, da nacionalna ureditev, kakršna je člen 1 odredbe št. 2020-395, očitno ne bi izpolnjevala pogojev, ki veljajo za sklicevanje na višjo silo, kot izhajajo iz navedene sodne prakse.

- 69 V zvezi s tem, prvič, čeprav je tako obsežna zdravstvena kriza, kot je pandemija covid-19, zadevni državi članici tuja ter je neobičajna in nepredvidljiva, nacionalne ureditve, ki vse organizatorje paketnih potovanj na splošno oprošča obveznosti povračila iz člena 12, od (2) do (4), Direktive 2015/2302 v zvezi z odstopi, sporočenimi v vnaprej določenem obdobju več mesecev, po svoji naravi ni mogoče upravičiti z omejitvami, ki izhajajo iz takega dogodka, in tako ne more izpolnjevati pogojev, ki urejajo sklicevanje na višjo silo.
- 70 Uporaba take ureditve namreč s tem, da dejansko privede do splošnega začasnega zadržanja te obveznosti povračila, ni omejena le na primere, v katerih bi se take – zlasti finančne – omejitve dejansko izrazile, ampak zajema vse pogodbe, od katerih so stranke odstopile v referenčnem obdobju, ne da bi se upošteval konkretni in posamični finančni položaj zadevnih organizatorjev potovanj.
- 71 Drugič, iz spisa, ki je na voljo Sodišču, ni razvidno, da se finančnim posledicam, s katerimi se je skušala spopasti shema iz člena 1 odredbe št. 2020-395, ne bi bilo mogoče izogniti drugače kot s kršitvijo člena 12, od (2) do (4), Direktive 2015/2302, zlasti s sprejetjem nekaterih ukrepov državne pomoči, ki jih je mogoče odobriti na podlagi člena 107(2)(b) PDEU, v korist zadevnih organizatorjev potovanj, ki je možnost, ki so jo uporabile druge države članice, kot je generalna pravobranilka navedla v točkah od 82 do 84 sklepnih predlogov.
- 72 Čeprav je v tem okviru več vlad vztrajalo pri tem, da naj bi sprejetje takih ukrepov državne pomoči v številnih državah članicah spremljale posebne težave, saj je možnost sprejetja teh ukrepov v kratkem času odvisna zlasti od obstoječih struktur organizacije sektorja paketnih potovanj in od časa, ki je potreben za tako sprejetje v skladu z njihovimi notranjimi postopki, je treba v zvezi s tem opozoriti, da se država članica v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča nikakor ne more sklicevati na notranje težave, da bi upravičila nespoštovanje obveznosti, ki izhajajo iz prava Unije (sodbi z dne 25. junija 2013, Komisija/Češka republika, C-241/11, EU:C:2013:423, točka 48 in navedena sodna praksa, ter z dne 6. novembra 2014, Komisija/Belgija, C-395/13, EU:C:2014:2347, točka 51).
- 73 V tem okviru prav tako ni mogoče sprejeti trditve, ki jo je navedla zlasti češka vlada, da bi morala biti rešitev v obliki dodelitve državne pomoči „zadnje sredstvo“. V zvezi s tem namreč zadostuje navesti, da pravo Unije državam članicam dovoljuje, da ob spoštovanju pogojev, določenih v ta namen, določijo nekatere oblike državne pomoči, zlasti tiste, ki jih je mogoče šteti za združljive z notranjim trgovom na podlagi člena 107(2)(b) PDEU, medtem ko jim to pravo ne dovoljuje prav tega, da bi kršile svojo obveznost, da v svojem nacionalnem pravnem redu sprejmejo vse potrebne ukrepe za zagotovitev polnega učinka direktive, v obravnavanem primeru Direktive 2015/2302.
- 74 Poudariti je treba tudi, da so imele države članice tudi možnost, da uvedejo sheme, katerih namen ni nalaganje, temveč spodbujanje ali olajšanje sprejemanja dobropisov s strani zadevnih potnikov namesto povračila v obliki denarnega zneska, saj lahko tudi take rešitve prispevajo k ublažitvi likvidnostnih težav zadevnih organizatorjev potovanj, kot je navedeno v Priporočilu 2020/648, zlasti v uvodni izjavi 15 tega priporočila.

- 75 Tretjič, kot je navedla tudi generalna pravobranilka v točki 80 sklepnih predlogov, nacionalna ureditev, kot je člen 1 odredbe št. 2020-315, v delu, v katerem določa, da so organizatorji paketnih potovanj oproščeni obveznosti povračila za obdobje, ki lahko traja do 21 mesecev od obvestila o „odstopu“ od zadevne pogodbe o paketnem potovanju, očitno ni zasnovana tako, da bi bili njeni učinki omejeni na obdobje, potrebno za odpravo težav, ki jih je povzročil dogodek, ki bi lahko bil zajet z višjo silo.
- 76 Glede na vse navedeno je treba na drugo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 12, od (2) do (4), Direktive 2015/2302 v povezavi s členom 4 te direktive razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero so organizatorji paketnih potovanj v okviru izbruha svetovne zdravstvene krize, zaradi katere je izvajanje pogodb o paketnem potovanju ovirano, začasno oproščeni svoje obveznosti, da zadevnim potnikom najpozneje v 14 dneh po odstopu od pogodbe povrnejo vsa plačila, opravljena na podlagi pogodbe, od katere so ti potniki odstopili, tudi kadar je namen take ureditve preprečiti, da bi bila zaradi velikega števila pričakovanih zahtevkov za povračilo plačilna sposobnost teh organizatorjev potovanj tako prizadeta, da bi bil ogrožen njihov obstoj, in tako ohraniti sposobnost preživetja zadevnega sektorja.

Tretje vprašanje

- 77 Predložitveno sodišče želi s tretjim vprašanjem v bistvu izvedeti, ali je treba pravo Unije razlagati tako, da nacionalnemu sodišču, ki odloča o tožbi za razglasitev ničnosti nacionalne ureditve, ki je v nasprotju s členom 12, od (2) do (4), Direktive 2015/2302, dovoljuje prilagoditev časovnih učinkov svoje odločbe, s katero se ta nacionalna ureditev razglasi za nično.
- 78 Spomniti je treba, da morajo organi zadevne države članice sprejeti vse splošne ali posebne ukrepe, s katerimi se na njihovem ozemlju zavaruje spoštovanje prava Unije (glej v tem smislu sodbo z dne 21. junija 2007, Jonkman in drugi, od C-231/06 do C-233/06, EU:C:2007:373, točka 38).
- 79 V zvezi s tem iz ustaljene sodne prakse izhaja, da so države članice na podlagi načela lojalnega sodelovanja, določenega v členu 4(3) PEU, dolžne odpraviti protipravne posledice kršitve prava Unije, pri čemer je taka obveznost v okviru njegovih pristojnosti naložena vsakemu organu zadevne države članice, vključno z nacionalnimi sodišči, ki odločajo o tožbi zoper nacionalni akt, ki pomeni tako kršitev (glej v tem smislu sodbo z dne 29. julija 2019, Inter-Environnement Wallonie in Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen, C-411/17, EU:C:2019:622, točki 170 in 171 ter navedena sodna praksa).
- 80 Iz tega izhaja, da mora nacionalno sodišče, kadar odloča o tožbi za razglasitev ničnosti nacionalne ureditve, za katero meni, da je v nasprotju s pravom Unije, v skladu s postopkovnimi pravili, ki se uporabljajo za take tožbe in so določena v njegovem notranjem pravnem redu, ter ob spoštovanju načel enakovrednosti in učinkovitosti to ureditev razglasiti za nično.
- 81 Res je, da je Sodišče nacionalnim sodiščem v izrednih okoliščinah priznalo možnost, da prilagodijo učinke svojih odločb o razglasitvi ničnosti nacionalne ureditve, za katero je bilo ugotovljeno, da ni v skladu s pravom Unije.
- 82 Tako iz sodne prakse Sodišča izhaja, da se lahko nacionalnemu sodišču ob upoštevanju obstoja nujnih razlogov, povezanih s potrebo odprave dejanske in resne grožnje prekinitve oskrbe z električno energijo zadevne države članice, izjemoma in za vsak primer posebej dovoli uporaba nacionalne določbe, ki mu dopušča, da ohrani nekatere učinke nacionalnega akta, ki je bil

razglašen za ničnega, če so izpolnjeni pogoji, določeni v tej sodni praksi (glej v tem smislu sodbo z dne 29. julija 2019, *Inter-Environnement Wallonie in Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, točki 178 in 179).

- 83 Vendar je treba v obravnavanem primeru na eni strani, kot je navedla tudi generalna pravobranilka v točki 101 sklepnih predlogov, ne glede na to, kako resne so bile finančne posledice, ki so za sektor paketnih potovanj nastale zaradi pandemije covid-19, na katere se predložitveno sodišče sklicuje v okviru tretjega vprašanja, ugotoviti, da taka grožnja za gospodarske interese subjektov, ki delujejo v tem sektorju, ni primerljiva z nujnimi razlogi, povezanimi z varstvom okolja ali oskrbo z električno energijo zadevne države članice, ki so bili obravnavani v zadevi, v kateri je bila izdana sodba z dne 28. februarja 2012, *Inter-Environnement Wallonie in Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103, točka 57).
- 84 Na drugi strani je treba poudariti, da je francoska vlada na obravnavi navedla, da bi bila škoda, ki bi bila morda posledica razglasitve ničnosti odredbe št. 2020-355 s strani predložitvenega sodišča, „omejena“. Tako se nikakor ne zdi, da bi razglasitev ničnosti nacionalne ureditve iz postopka v glavni stvari imela tako obsežne škodljive posledice za sektor paketnih potovanj, da bi bila ohranitev njenih učinkov nujna za zaščito finančnih interesov gospodarskih subjektov iz tega sektorja.
- 85 V teh okoliščinah je treba na tretje vprašanje odgovoriti, da je treba pravo Unije, zlasti načelo lojalnega sodelovanja iz člena 4(3) PEU, razlagati tako, da nacionalnemu sodišču, ki odloča o tožbi za razglasitev ničnosti nacionalne ureditve, ki je v nasprotju s členom 12, od (2) do (4), Direktive 2015/2302, ne dovoljuje, da bi prilagodilo časovne učinke svoje odločbe, s katero se ta nacionalna ureditev razglasi za nično.

Stroški

- 86 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (drugi senat) razsodilo:

- 1. Člen 12(2) in (4) Direktive (EU) 2015/2302 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2015 o paketnih potovanjih in povezanih potovalnih aranžmajih, spremembi Uredbe (ES) št. 2006/2004 in Direktive 2011/83/EU Evropskega parlamenta in Sveta ter razveljavitvi Direktive 90/314/EGS**

je treba razlagati tako, da

se, kadar mora po odstopu od pogodbe o paketnem potovanju organizator tega turističnega paketa v skladu s to določbo zadevnemu potniku v celoti povrniti plačila za navedeni turistični paket, za tako povračilo šteje izključno vračilo teh plačil v obliki denarnega zneska.

- 2. Člen 12, od (2) do (4), Direktive 2015/2302 v povezavi s členom 4 te direktive**

je treba razlagati tako, da

nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero so organizatorji paketnih potovanj v okviru izbruha svetovne zdravstvene krize, zaradi katere je izvajanje pogodb o paketnem potovanju ovirano, začasno oproščeni svoje obveznosti, da zadevnim potnikom najpozneje v 14 dneh po odstopu od pogodbe povrnejo vsa plačila, opravljena na podlagi pogodbe, od katere so ti potniki odstopili, tudi kadar je namen take ureditve preprečiti, da bi bila zaradi velikega števila pričakovanih zahtevkov za povračilo plačilna sposobnost teh organizatorjev potovanj tako prizadeta, da bi bil ogrožen njihov obstoj, in tako ohraniti sposobnost preživetja zadevnega sektorja.

3. Pravo Unije, zlasti načelo lojalnega sodelovanja iz člena 4(3) PEU,

je treba razlagati tako, da

nacionalnemu sodišču, ki odloča o tožbi za razglasitev ničnosti nacionalne ureditve, ki je v nasprotju s členom 12, od (2) do (4), Direktive 2015/2302, ne dovoljuje, da bi prilagodilo časovne učinke svoje odločbe, s katero se ta nacionalna ureditev razglasi za nično.

Podpisi